

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
Α' ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ

Διευθυντής: Καθηγήτρια Ε.Ι. Γκόγκα

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ (Diagnostic reasoning)

Μ. Σαμάρκος
Καθηγητής Παθολογίας - Λοιμώξεων
25-09-2023

Εκπαιδευτικά αντικείμενα

- Να μπορείτε να περιγράψετε τους διαφορετικούς τρόπους /τεχνικές διαγνωστικής συλλογιστικής
- Να εφαρμόζετε κατάλληλα αναλυτική ή μη αναλυτική διαγνωστική συλλογιστική
- Να αναγνωρίζετε τις πηγές σφάλματος
- Να αξιολογείτε τη διαγνωστική αξία των εξετάσεων με βάση τα χαρακτηριστικά τους
- Να μπορείτε να αναλογιστείτε (reflect) τη διαγνωστική διαδικασία που εφαρμόσατε

Περιγραφή περιπτώσεως

- Άνδρας 40 ετών, μη καπνιστής
- Θωρακικός πόνος, δύσπνοια και χαμηλός πυρετός ($<38^{\circ}\text{C}$) εδώ και 48 ώρες
- BP=130/75 mmHg, σφύξεις 90/min, T=37.8 °C
- $\text{paCO}_2=35$ mmHg, $\text{paO}_2=80$ mmHg

Join at:
vevox.app

ID:
147-732-489

Τι θα κάνετε;

Vote for up to 5 choices

1. Ακτινογραφία θώρακος
2. Αξονική τομογραφία θώρακος
3. ΗΚΓ
4. Τροπονίνη αίματος
5. Κάτι άλλο

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΓΝΩΣΗΣ

Ορισμοί

- Συλλογιστική (reasoning): Η διαδικασία της χρησιμοποίησης της υπάρχουσας γνώσης για εξαγωγή συμπερασμάτων, διαμόρφωση προβλέψεων και διατύπωση εξηγήσεων
- Διαγνωστική συλλογιστική: η εφαρμογή των τεχνικών της συλλογιστικής για την ανεύρεση μιας διάγνωσης ενός ασθενή

Κλινική συλλογιστική (*Clinical reasoning*)

- Κλινική συλλογιστική είναι η γνωσιακή διαδικασία η οποία είναι αναγκαία για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των ιατρικών προβλημάτων του ασθενούς
- Η κλινική συλλογιστική περιγράφει τις διαδικασίες σκέψης και αποφάσεων που αφορούν την κλινική πράξη.
  - Περιλαμβάνει τον ορισμό και την περιγραφή των προβλημάτων (*the “naming and framing” of problems*) με βάση την προσωπική κατανόηση της κατάστασης του ασθενούς

Η σημασία της διάγνωσης

- Η ακριβής διάγνωση επιτρέπει στον κλινικό να απαντήσει στα βασικά ερωτήματα του ασθενούς και έτσι να επιτελέσει τα κεντρικά του καθήκοντα:
  - *Τι μου συμβαίνει και γιατί;* → Ερμηνεία
  - *Τι μπορεί να γίνει για αυτό;* → Θεραπεία
  - *Τι σημαίνει αυτό για το μέλλον μου;* → Διαμόρφωση πρόγνωσης
- Αποτυχία στη διάγνωση: σημαντική πηγή ιατρικών λαθών και αιτία βλάβης του ασθενούς

Που (και πως) μας χρησιμεύει η διάγνωση;

Θεραπεία: αιτιολογική vs συμπτωματική

Πρόγνωση: πρόβλεψη της εξέλιξης της νόσου

Πρόληψη: επιπλοκών της νόσου ή αναστολή εξέλιξης της νόσου

Συμβουλευτική: σε κληρονομικό (ή μεταδοτικό) νόσημα

Νομικοί λόγοι: αιτιολόγηση θεραπευτικών ενεργειών

Οικονομικοί λόγοι: πληρωμές ασφαλιστικών οργανισμών

Η αξία της διαγνωστικής συλλογιστικής

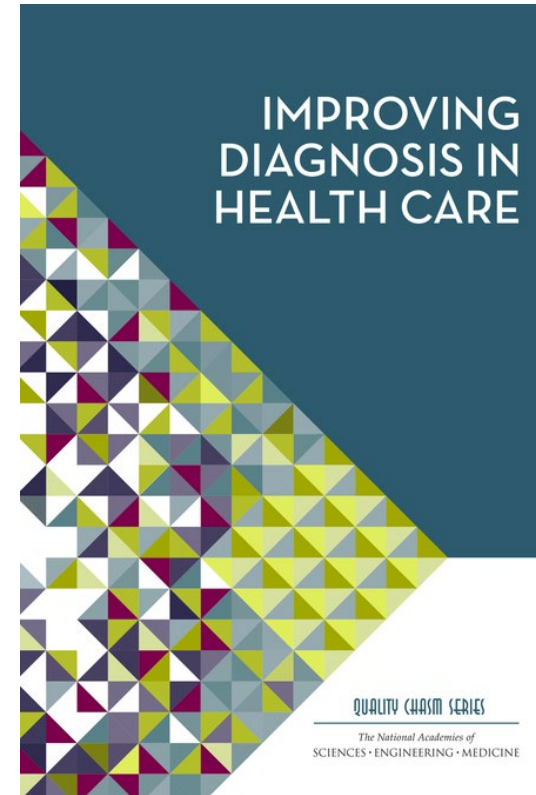

- Η διαγνωστική συλλογιστική θεωρείται η σημαντικότερη από τις δεξιότητες του κλινικού ιατρού.
- *“It is every doctor’s measure of his own abilities; it is the most important ingredient in his professional self-image.”*

Ελλείμματα !

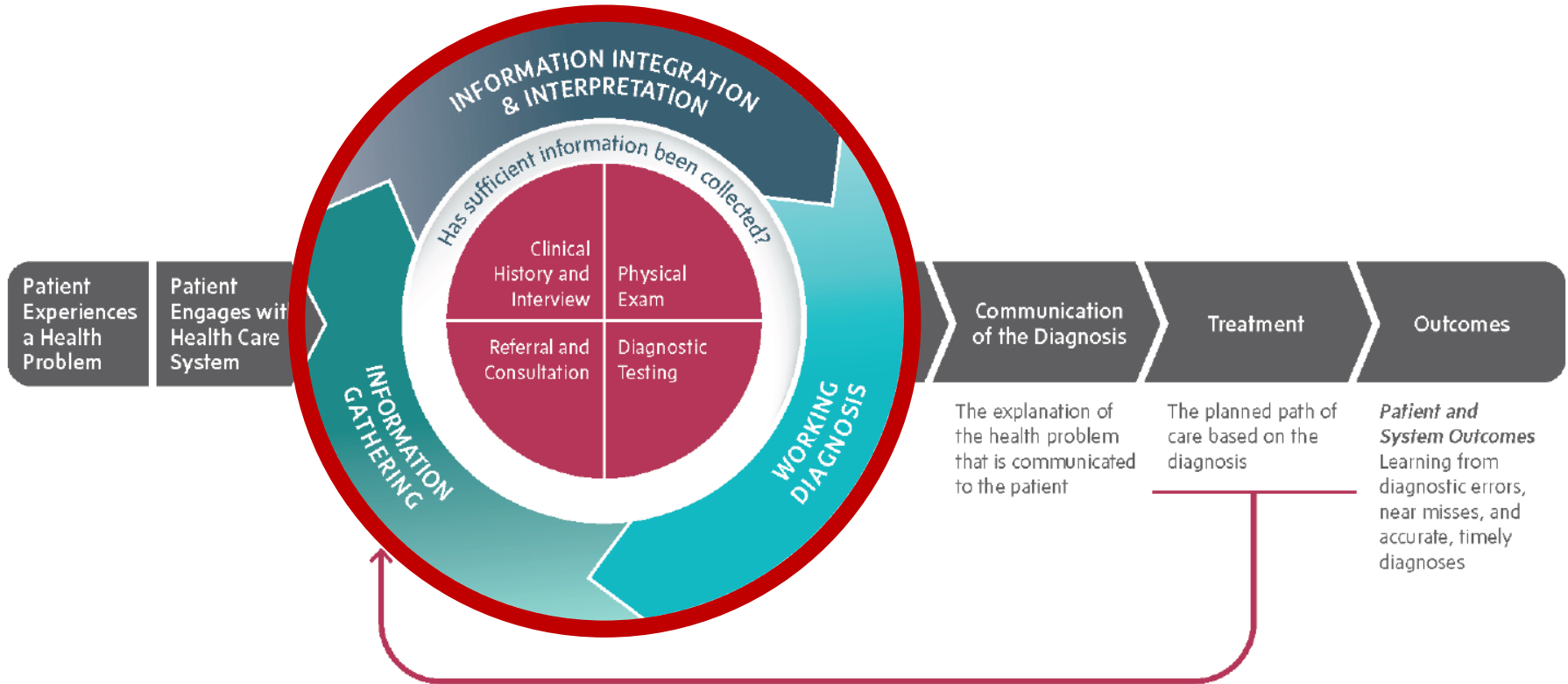
- Προπτυχιακή και μεταπτυχιακή ιατρική εκπαίδευση: απουσία συστηματικής εκπαίδευσης στην κλινική συλλογιστική
- Η ιατρική εκπαίδευση δεν συμβαδίζει με τις προόδους στις γνωσιακές επιστήμες

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΓΝΩΣΗΣ

Η διαγνωστική διαδικασία

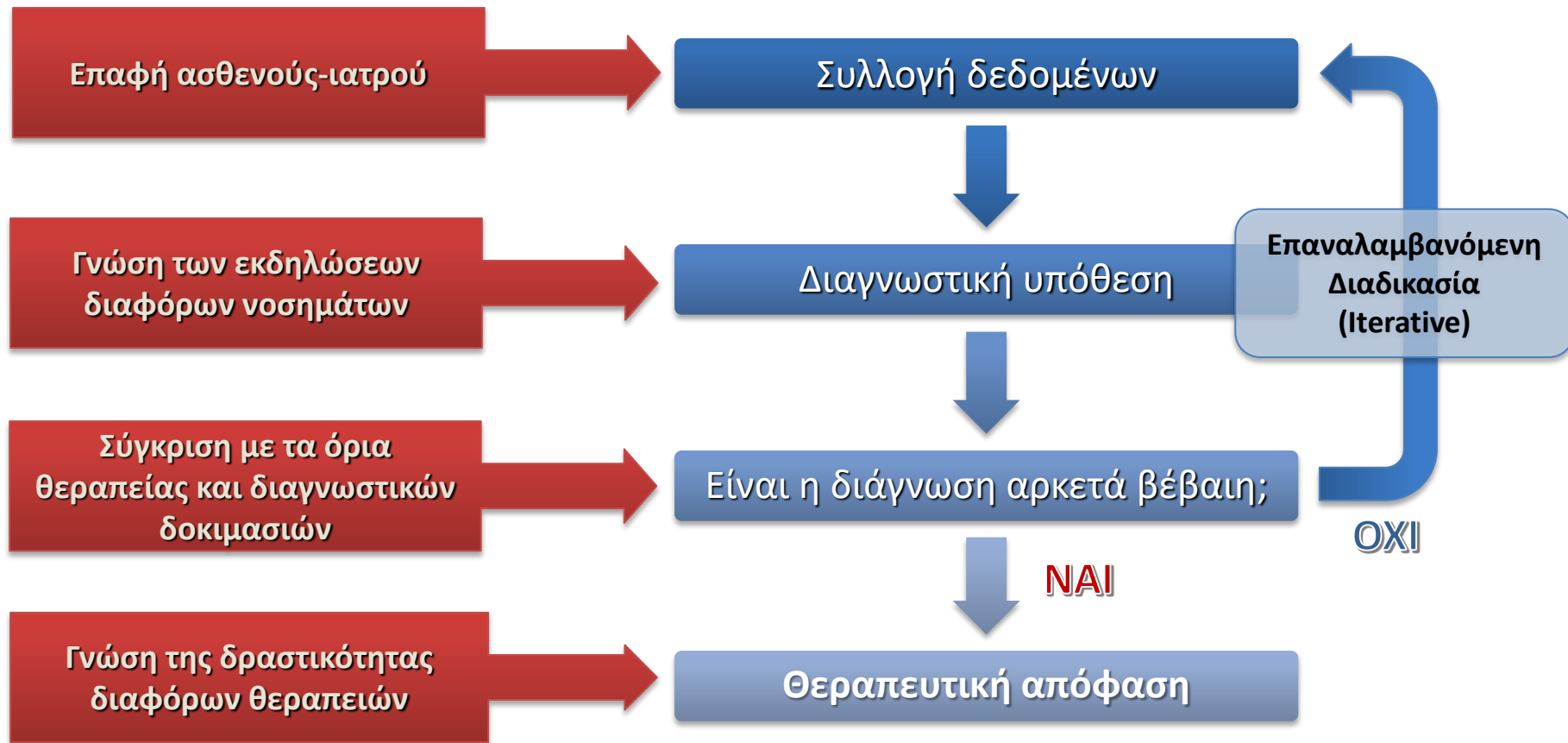

Η διαδικασία της κλασσικής διαφορικής διάγνωσης

- Συλλογή πρωτογενών δεδομένων
- Απαρίθμηση διαγνωστικών πιθανοτήτων και υπολογισμός των σχετικών πιθανοτήτων της καθεμιάς (pre-test probabilities).
- **Σύγκριση των σχετικών πιθανοτήτων με τα όρια (thresholds) θεραπείας ή διαγνωστικών δοκιμασιών**
- Εκτέλεση διαγνωστικών δοκιμασιών
- Ενσωμάτωση νέων πληροφοριών από τις διαγνωστικές δοκιμασίες και τροποποίηση των σχετικών πιθανοτήτων (post-test probabilities).
- Επανάληψη των δύο τελευταίων βημάτων μέχρι να τεθεί η διάγνωση

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Κλασική διαφορικής διάγνωσης

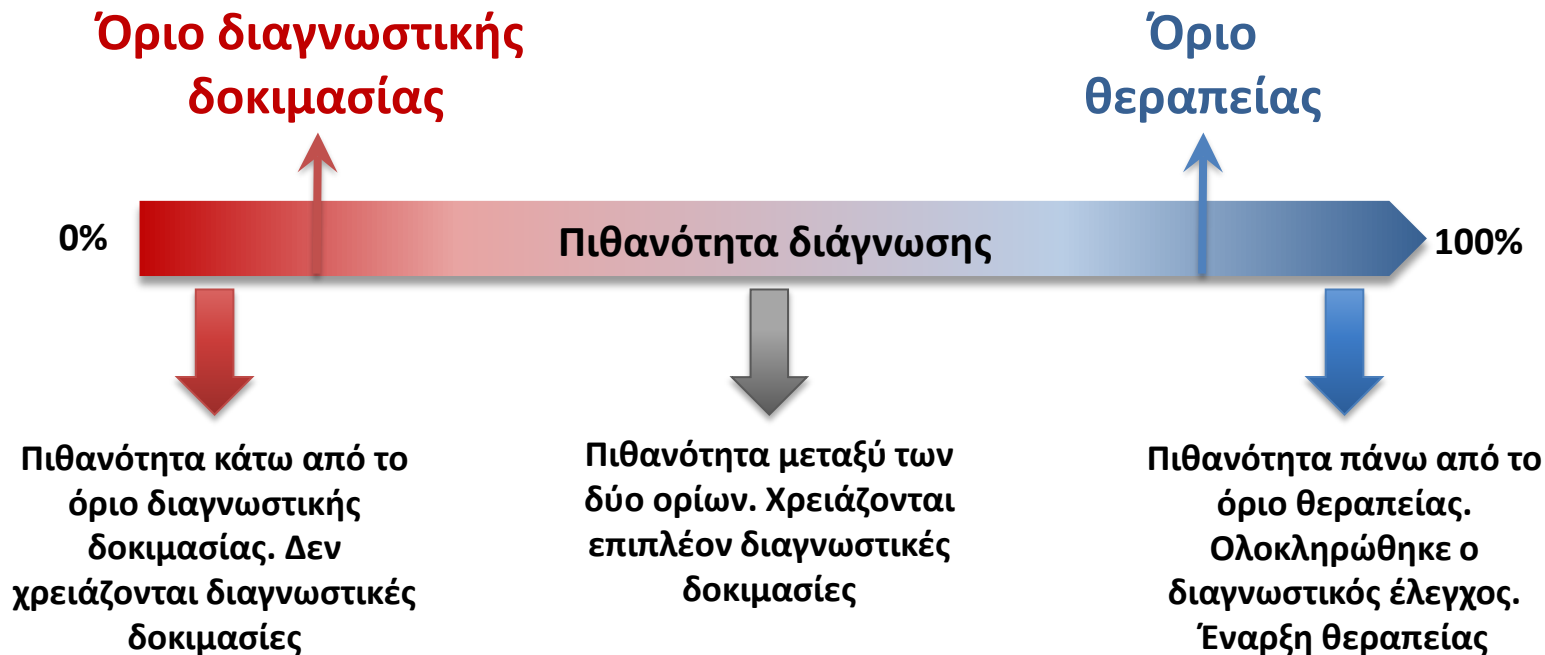
Πιθανές διαγνώσεις

- Πνευμονία 50%
- Πνευμονική εμβολή 20%
- Ιογενής πλευρίτιδα 15%
- Οξεία περικαρδίτιδα 10%
- Καρκίνος πνεύμονα 4%
- Ενδοκαρδίτιδα με σηπτικά πνευμονικά έμβολα 1%

Πότε χρειαζόμαστε διαγνωστικές δοκιμασίες

Η έννοια του «ορίου» (threshold) στη διάγνωση

Ο σκοπός της διαγνωστικής διαδικασίας είναι να μετακινήσει τις πιθανότητες μίας διάγνωσης είτε πάνω από το όριο θεραπείας ή κάτω από το όριο διαγνωστικών δοκιμασιών.

Πιθανές διαγνώσεις

- Πνευμονία 50%
- Πνευμονική εμβολή 20%
- Ιογενής πλευρίτιδα 15%
- Οξεία περικαρδίτιδα 10%
- Καρκίνος πνεύμονα 4%
- Ενδοκαρδίτιδα με σηπτικά πνευμονικά έμβολα 1%

Όριο θεραπείας: πόσο βέβαιοι θέλετε να είστε για τη διάγνωση για να αρχίσετε θεραπεία;

1. 99%

2. 90%

3. 75%

4. 50%

Όριο διαγνωστικής δοκιμασίας: από ποιά πιθανότητα και κάτω θα απορρίπτατε μια διάγνωση χωρίς εξετάσεις;

1. 1%
2. 5%
3. 10%
4. 15%

Τι καθορίζει τη θέση των ορίων;

Οι συνέπειες από την αδυναμία να τεθεί μια συγκεκριμένη διάγνωση

- Βλάβη του ασθενούς από τη μη θεραπεία του νοσήματος
- Παράδειγμα: οξύ έμφραγμα μυοκαρδίου, πνευμονική εμβολή

Οι συνέπειες μιας λανθασμένης διάγνωσης

- Παρενέργειες και άλλες συνέπειες άχρηστης θεραπείας
- Παράδειγμα: κορτικοειδή για αταυτοποίητα «ρευματολογικά» συμπτώματα

Η βαρύτητα και οι συνέπειες της ορθής διάγνωσης.

- Παράδειγμα: κακοήθη νεοπλάσματα - χρειαζόμαστε μεγάλη βεβαιότητα τόσο για την επιβεβαίωση όσο και για τον αποκλεισμό της διάγνωσης.

Η πορεία της νόσου αν αφεθεί χωρίς θεραπεία.

- Παράδειγμα: κροταφική αρτηρίτιδα → μπορεί να οδηγήσει σε τύφλωση

*Ποια από τις παρακάτω πιθανές διαγνώσεις
θα εξετάσετε πρώτα στον ασθενή μας;*

1. Ιογενής πλευροδυνία
2. Καρκίνος πνεύμονα
3. Οξεία περικαρδίτιδα
4. Πνευμονία
5. Πνευμονική εμβολή

Διαγνωστικές στρατηγικές

- Θεωρούμε ότι όλες οι δυνατές αιτίες είναι το ίδιο πιθανές και τις εξετάζουμε ταυτόχρονα (**possibilistic approach**)
- Εξετάζουμε πρώτα τις πιθανότερες διαγνώσεις (**probabilistic approach**)
- Εξετάζουμε πρώτα τις σοβαρότερες διαγνώσεις (**prognostic approach**)
- Εξετάζουμε πρώτα τις διαγνώσεις για τις οποίες υπάρχει αποτελεσματική θεραπεία (**pragmatic approach**)

Τι έχει αυτός ο ασθενής;

Αναγνώριση μορφών

- Ο κλινικός ιατρός αναγνωρίζει μια χαρακτηριστική μορφή που συνδέεται με ένα νόσημα και θέτει άμεσα τη διάγνωση
  - Μεγαλακρία
  - Νόσος του Parkinson
  - Έρπης ζωστήρ
  - Κοκκύτης (υλακώδης βήχας)
- Στην περίπτωση αυτή ο ιατρός δεν συνδυάζει τα επιμέρους στοιχεία αλλά αναγνωρίζει το σύνολο, όπως αναγνωρίζουμε ένα πρόσωπο

ΜΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Παραδείγματα αναγνώρισης μορφών

- **Σύνολα:** ένας αριθμός σημείων ή συμπτωμάτων τα οποία υποδεικνύουν τη διάγνωση
  - Πολυουρία, πολυδιψία, πολυφαγία → Σακχαρώδης διαβήτης
  - Βρογχοκήλη, ταχυκαρδία, δυσανεξία στη ζέστη → Υπερθυρεοειδισμός
  - Ηπατομεγαλία, σκούρο δέρμα, σακχαρώδης διαβήτης → Αιμοχρωμάτωση
- **Σύνδρομα:** σύνολο στοιχείων που συνυπάρχουν
  - Νεφρωσικό σύνδρομο
  - Σύνδρομο Horner (βλεφαρόπτωση, μύση, ανιδρωσία)

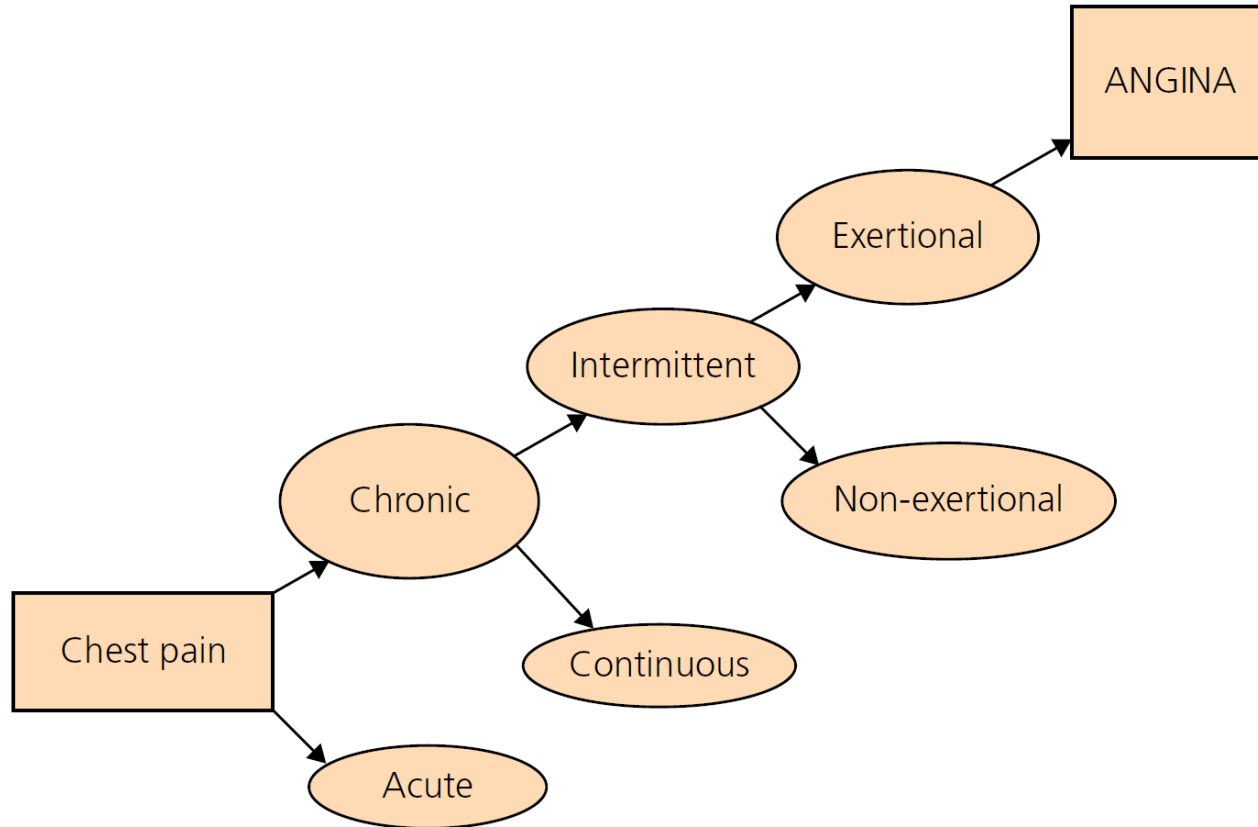
Πρώιμη διαμόρφωση υποθέσεων

- Ο κλινικός διαμορφώνει μια αρχική διαγνωστική υπόθεση αμέσως μετά την πρώτη του επαφή με τον ασθενή με βάση
  - Ηλικία, φύλο, κύριο ενόχλημα
  - Ατομικό και οικογενειακό ιστορικό
  - Επιδημιολογικούς παράγοντες
  - Στο επόμενο βήμα ο κλινικός εξετάζει αν η διαγνωστική υπόθεση επαληθεύεται
- Forward thinking: ο κλινικός αναλύει σταδιακά τα χαρακτηριστικά του κύριου ενοχήματος ώστε να καταλήξει στη διάγνωση

ΜΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Forward thinking

Μοντέλα κλινικής συλλογιστικής

Έλεγχος υποθέσεων

- **Υποθετικο-αφαιρετική (hypothetico-deductive) συλλογιστική**
  - Έλεγχος υποθέσεων ξεκινώντας από τους γενικούς κανόνες (πχ κλινική εικόνα νοσήματος) και συγκρίνοντάς τους με τις παρατηρήσεις μας στο συγκεκριμένο ασθενή (πχ κλινικά ευρήματα στον ασθενή μας)
- **Επαγωγική (inductive) συλλογιστική**
  - Έλεγχος υποθέσεων ξεκινώντας από τις παρατηρήσεις μας στο συγκεκριμένο ασθενή (πχ κλινικά ευρήματα στον ασθενή) και συγκρίνοντάς τα με τους γενικούς κανόνες (κλινική εικόνα νοσήματος)
- **Πιθανολογική (probabilistic) συλλογιστική (informal Bayesian analysis)**
  - Ιεράρχηση των υποθέσεων με βάση κλινικές πιθανότητες (pre-test probability, likelihood ratio)
- **Ανάλυση πιθανοτήτων κατά Bayes (Formal Bayesian analysis)**
  - Μαθηματική εξέταση της πιθανότητας των υποθέσεων με βάση κλινικές πιθανότητες (pre-test probability, likelihood ratio)

Υποθετικο-αφαιρετική (hypothetico-deductive) συλλογιστική

- Υπόθεση: ο ασθενής μας έχει πνευμονία
- Κανόνας: Όλοι οι ασθενείς με πνευμονία έχουν διήθημα στην ακτινογραφία θώρακος
- Συνθήκη: Ο ασθενής μας δεν έχει διήθημα στην ακτινογραφία θώρακος
- Συμπέρασμα: Ο ασθενής μας δεν έχει πνευμονία
- Μπορούμε να αποκλείσουμε διαγνώσεις με βεβαιότητα

Επαγωγική συλλογιστική

- Υπόθεση: Ο ασθενής μας έχει πνευμονία
- Συνθήκη: Ο ασθενής μας έχει πυρετό, δύσπνοια και θωρακικό άλγος.
- Κανόνας: Η πνευμονία χαρακτηρίζεται από πυρετό, βήχα, απόγχρεμψη, δύσπνοια και θωρακικό άλγος.
- Συμπέρασμα: Ο ασθενής μας (μπορεί να) έχει πνευμονία
  - Η πνευμονία έχει και άλλα χαρακτηριστικά που δεν έχει ο ασθενής μας
- Δεν μπορούμε να τεκμηριώσουμε διαγνώσεις με βεβαιότητα

Το πρόβλημα του μαύρου κύκνου

■ ΌΛΟΙ ΟΙ ΚΥΚΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΛΕΥΚΟΙ

- Για να συμπεράνει κανείς με βεβαιότητα ότι όλοι οι κύκνοι είναι λευκοί πρέπει να τους δει όλους

■ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΥΚΝΟΙ ΛΕΥΚΟΙ

- Για να συμπεράνει κανείς με βεβαιότητα ότι όλοι οι κύκνοι ΔΕΝ είναι λευκοί αρκεί να δει ΈΝΑ μαύρο κύκνο

Το πρόβλημα της επαγωγικής γνώσης

- The problem of inductive knowledge → epistemic uncertainty
  - The black swan problem
- Γνωσιολογικά είναι ευκολότερο να αποκλείσεις μια διάγνωση από να την επιβεβαιώσεις
  - Για να τεκμηριώσουμε μια διάγνωση συνήθως είναι απαραίτητη η παρουσία πολλαπλών αναγκαίων συνθηκών – ποτέ δεν είμαστε απόλυτα βέβαιοι
    - Πχ απαιτείται ένας ελάχιστος αριθμός προκαθορισμένων κριτηρίων για τη διάγνωση του SLE.
  - Για να αποκλείσουμε μια διάγνωση μπορεί να αρκεί η απουσία μιας αναγκαίας συνθήκης
    - πχ η απουσία ANA(+) αποκλείει τον SLE.

Αφαιρετική vs Επαγωγική συλλογιστική

Υποθετικο-αφαιρετική συλλογιστική

- Κανόνας: **Όλοι οι ασθενείς** με πνευμονία έχουν διήθημα στην ακτινογραφία θώρακος
- Συνθήκη: Ο ασθενής μας **ΔΕΝ ΕΧΕΙ** διήθημα στην ακτινογραφία θώρακος
- Συμπέρασμα: Ο ασθενής μας **ΔΕΝ ΕΧΕΙ** πνευμονία

Epistemic certainty

Επαγωγική συλλογιστική

- Συνθήκη: Ο ασθενής μας **ΕΧΕΙ** διήθημα στην ακτινογραφία θώρακος
- Κανόνας: **Όλοι οι ασθενείς** με πνευμονία έχουν διήθημα στην ακτινογραφία θώρακος
- Συμπέρασμα: Ο ασθενής μας **ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ** πνευμονία
  - Υπάρχουν και άλλα νοσήματα με διηθήματα στην ακτινογραφία θώρακος

Epistemic uncertainty

A Tiered Approach

- Tier I Possibility: CLINICALLY HIGH LIKELIHOOD
  - Disease explains all of patient's major findings
  - Patient has all major manifestations of the disease.
  - They have no rejecting features and may have a key feature
- Tier II Possibility: CLINICALLY MODERATE LIKELIHOOD
  - Disease explains most of the patient's findings
  - Patient lacks some of the usual manifestations of the disease
  - They have no rejecting features
- Tier III Possibility: CLINICALLY LOW LIKELIHOOD
  - Patient has single or few features of the disease in question
  - Patient has a rejecting feature of the disease in question.

Helps clarify pretest probability

Tier	Categorical Probability	Numerical Probability	Comment
I	VERY LIKELY	> 90%	Defining Feature(s)
	LIKELY	67-90%	
II	UNCERTAIN	34-66%	
III	UNLIKELY	10-33%	Rejecting Feature
	VERY UNLIKELY	< 10%	

Θεώρημα του Bayes

Positive
predictive
value

$$P(D+/ T+) = \frac{P(D+) P(T+/ D+)}{P(D+) P(T+/D+) + P(D-) P(T+/ D-)}$$

Sensitivity

1-Specificity

$P(D+/-)$ = prevalence or pre-test probability of disease/no disease
 $P(T+)$ = prevalence of positive test

Post-test odds = (pre-test odds) x (likelihood ratio)

Η τελική πιθανότητα μιας διάγνωσης εξαρτάται από την κλινική πιθανότητα (pre-test probability) και το αποτέλεσμα της διαγνωστικής δοκιμασίας

$LR+ = \text{sensitivity} / (1-\text{specificity})$, $LR- = (1-\text{sensitivity}) / \text{specificity}$

Η διαδικασία της διάγνωσης

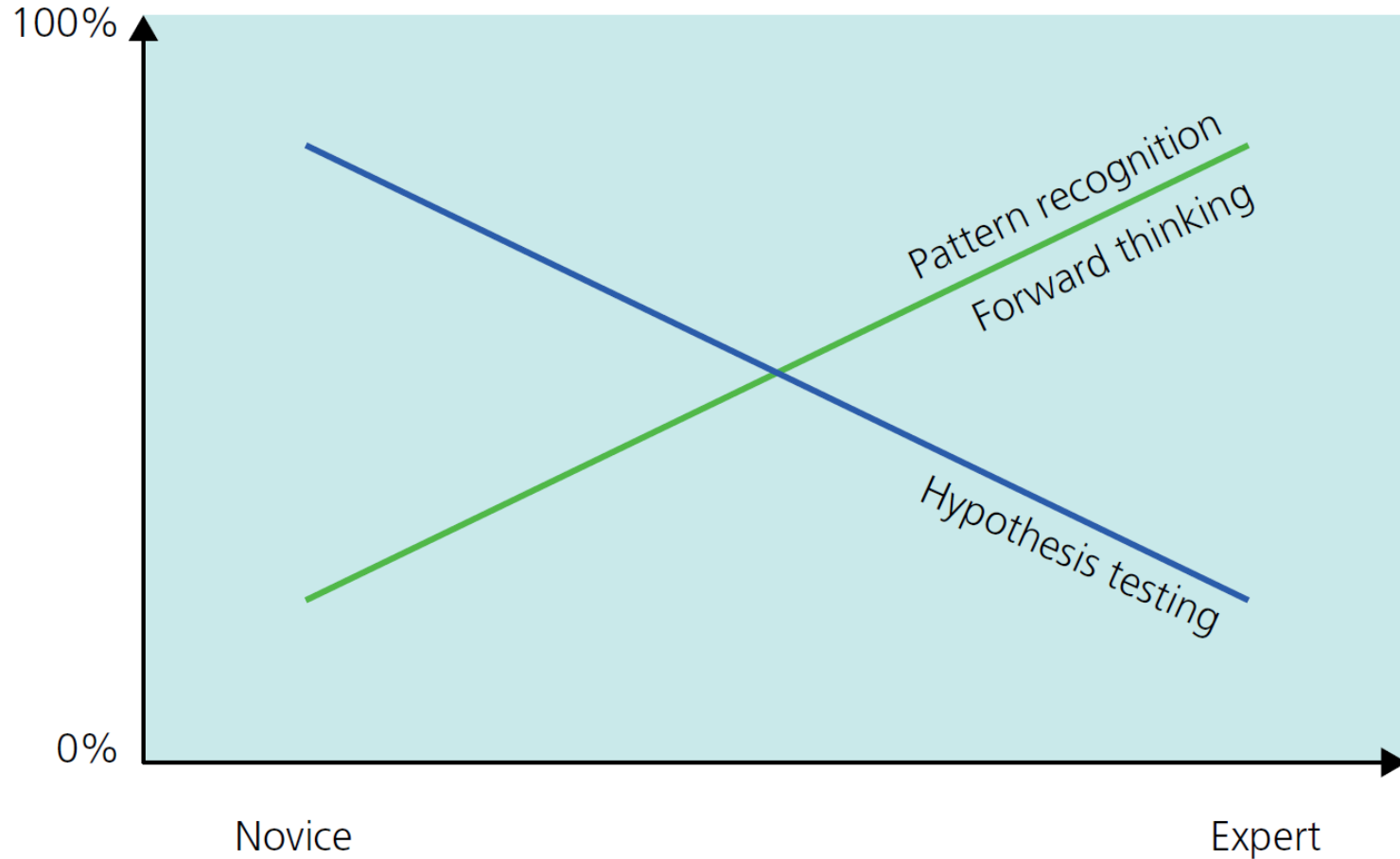

- "a complex cognitive task involving logical reasoning and pattern recognition"
- «μια περίπλοκη γνωσιακή διαδικασία (πολλές φορές υποσυνείδητη) η οποία περιλαμβάνει λογική αιτιολόγηση και αναγνώριση μορφών»

Η διάγνωση αποτελεί παράδειγμα λήψης αποφάσεων υπό καθεστώς αβεβαιότητας.

Expert Clinicians vs Novices

Διαφορά ειδικού - αρχάριου

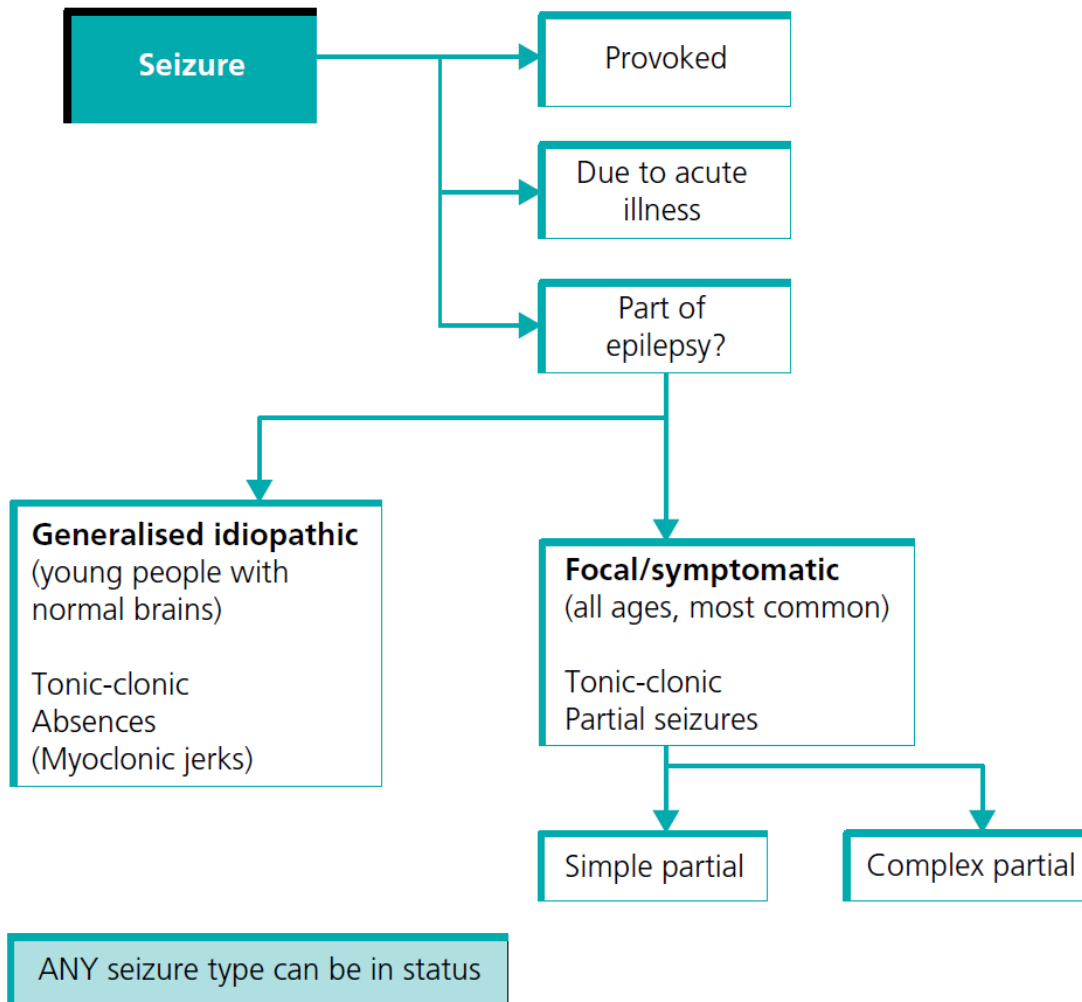

- Η διαγνωστική συλλογιστική δεν εξαρτάται μόνο από το μέγεθος αλλά και από την οργάνωση της γνώσης
- Αρχάριος → δεν έχει ακόμα οργανωμένη γνώση
- Ο ειδικός έχει οργανώσει τις γνώσεις του σε λειτουργικές μονάδες (“chunking”)
  - Ακριβής ιατρική ορολογία: το πρόβλημα του ασθενούς μεταφράζεται σε ιατρικούς όρους με συγκεκριμένο γνωσιακό περιεχόμενο – πχ θωρακικό άλγος από 48 ωρών → οξύ θωρακικό άλγος
  - Σύνοψη: περιγραφή του ασθενούς σε μία πρόταση – πχ 40χρονος άνδρας με οξύ θωρακικό άλγος με πυρετό και ελεύθερο ατομικό αναμνηστικό.
  - Σενάρια νοσημάτων (Illness scripts): ένα σύνολο συμπτωμάτων, σημείων ή και εργαστηριακών ευρημάτων που χαρακτηρίζουν μια νοσολογική οντότητα – πχ εξιδρωματική φαρυγγίτιδα με πυρετό και λεμφαδενοπάθεια, χωρίς βήχα → στρεπτοκοκκική φαρυγγίτιδα

Πως θα οργανώσετε τη γνώση σας

- Εξετάζοντας και συζητώντας όσο περισσότερους ασθενείς μπορείτε
- Διαβάζοντας στρατηγικά: Διαβάζετε για τους ασθενείς που είδατε (την ίδια ημέρα)
  - Προάγει τη δημιουργία οργανωμένης γνώσης – ότι μαθαίνετε εντάσσεται σε ένα νοητικό σύνολο (conceptualization)
- Προσπαθώντας να εντάσετε τη νέα σας γνώση σε λειτουργικές μονάδες (chunking)
- Χρησιμοποιώντας αλγορίθμους (concept maps) ώστε να οργανώσετε τη γνώση σας με κλινικό προσανατολισμό

ΣΚΕΨΗ ΑΡΓΗ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΗ

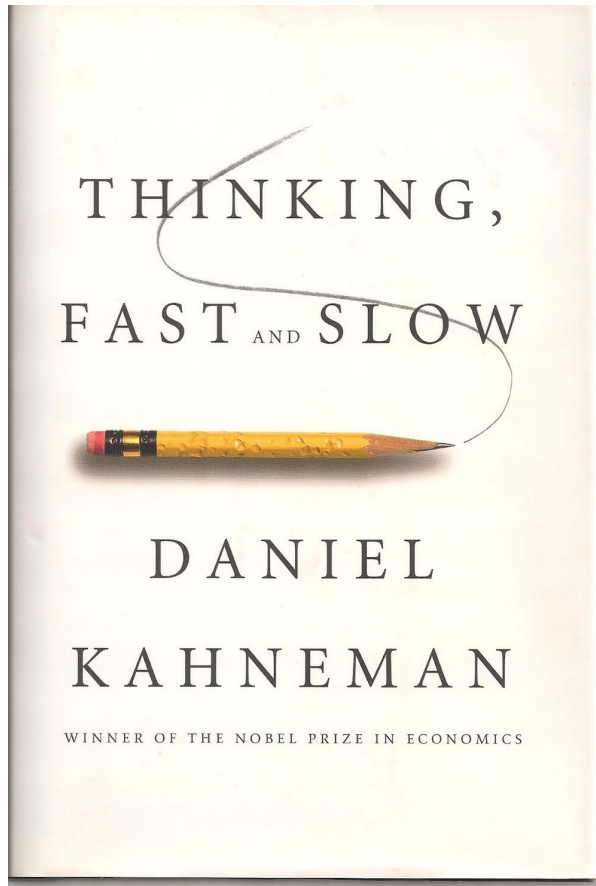

17 x 24

Two systems of the brain (Dual process theory)

- **SYSTEM 1**: Operates automatically and quickly, with little or no effort and *no sense of voluntary control*
- **SYSTEM 2**: Allocates attention to the *effortful mental activities* that demand it, including complex computations

Σκέψη τύπου 1 και 2

Type 1 thinking

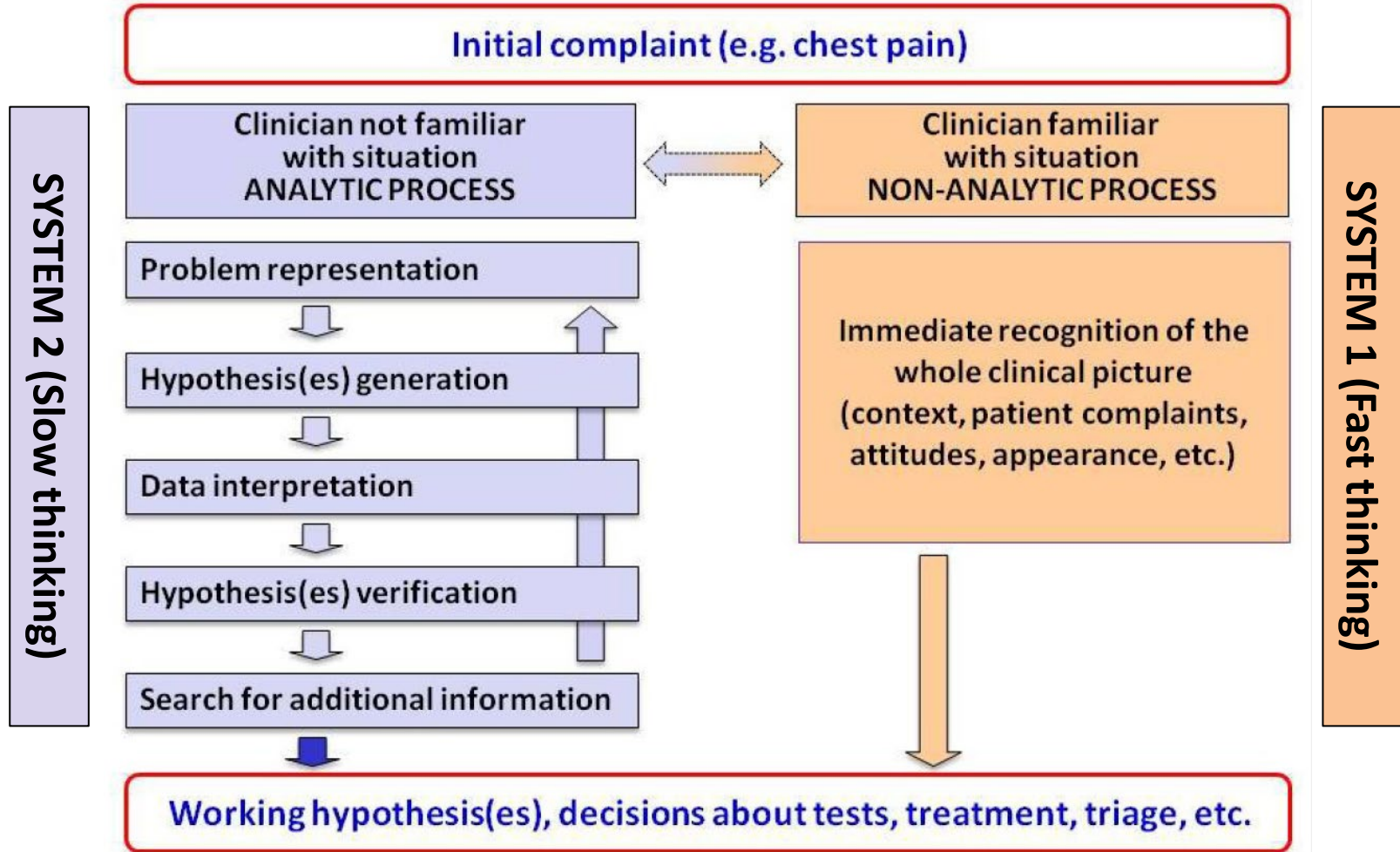

- Intuitive, uses mental shortcuts (heuristics)
- Automatic, subconscious
- Fast, effortless
- Low/variable reliability
- Vulnerable to error
- Highly affected by context
- High emotional involvement
- Low scientific rigour

Type 2 thinking

- Analytical, systematic
  - Deliberate, conscious
  - Slow, effortful
  - High/consistent reliability
  - Less prone to error
  - Less affected by context
  - Low emotional involvement
  - High scientific rigour
-

Γνωρίστε τον Ξενοφώντα...

- Είναι 37 ετών
- Ανύπαντρος
- Ακούει κλασική μουσική
- Διαβάζει πολύ λογοτεχνία
- Είναι συλλέκτης νομισμάτων
- Φοράει πουλόβερ που του πλέκει η μαμά του

Τι δουλειά κάνει ο Ξενοφών;

1. Βιβλιοθηκάριος
2. Δημοτικός υπάλληλος
3. Διανομέας (Delivery) με παπί
4. Μηχανικός αυτοκινήτων
5. Χειρουργός

Πόσους άνδρες βιβλιοθηκάριους
γνωρίζετε;

Ευριστικοί κανόνες (Heuristics)

- Από το «ευρίσκω»
- Τεχνικές ή μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την απλούστευση της διαδικασίας εκτίμησης, αξιολόγησης και λήψης αποφάσεων.
- Όταν οι τεχνικές αυτές εφαρμόζονται σε συνήθεις συνθήκες αποδίδουν ικανοποιητικά αποτελέσματα
- Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις οδηγούν σε σημαντικά λάθη εισάγοντας «σφάλμα» (bias).

Παραδείγματα

- **Representativeness/similarity heuristic:** ο κλινικός διαμορφώνει τον κατάλογο των πιθανών διαγνώσεων με βάση μόνο τα κλινικά χαρακτηριστικά και όχι τη σχετική τους συχνότητα
- **Availability heuristic:** εκτίμηση των πιθανοτήτων με βάση την ευκολία ανάσυρσής τους από τη μνήμη
- **Occam's razor:** όλα τα προβλήματα του ασθενούς οφείλονται σε μια αιτία

Γιατί κάναμε λάθος με τον Ξενοφώντα;

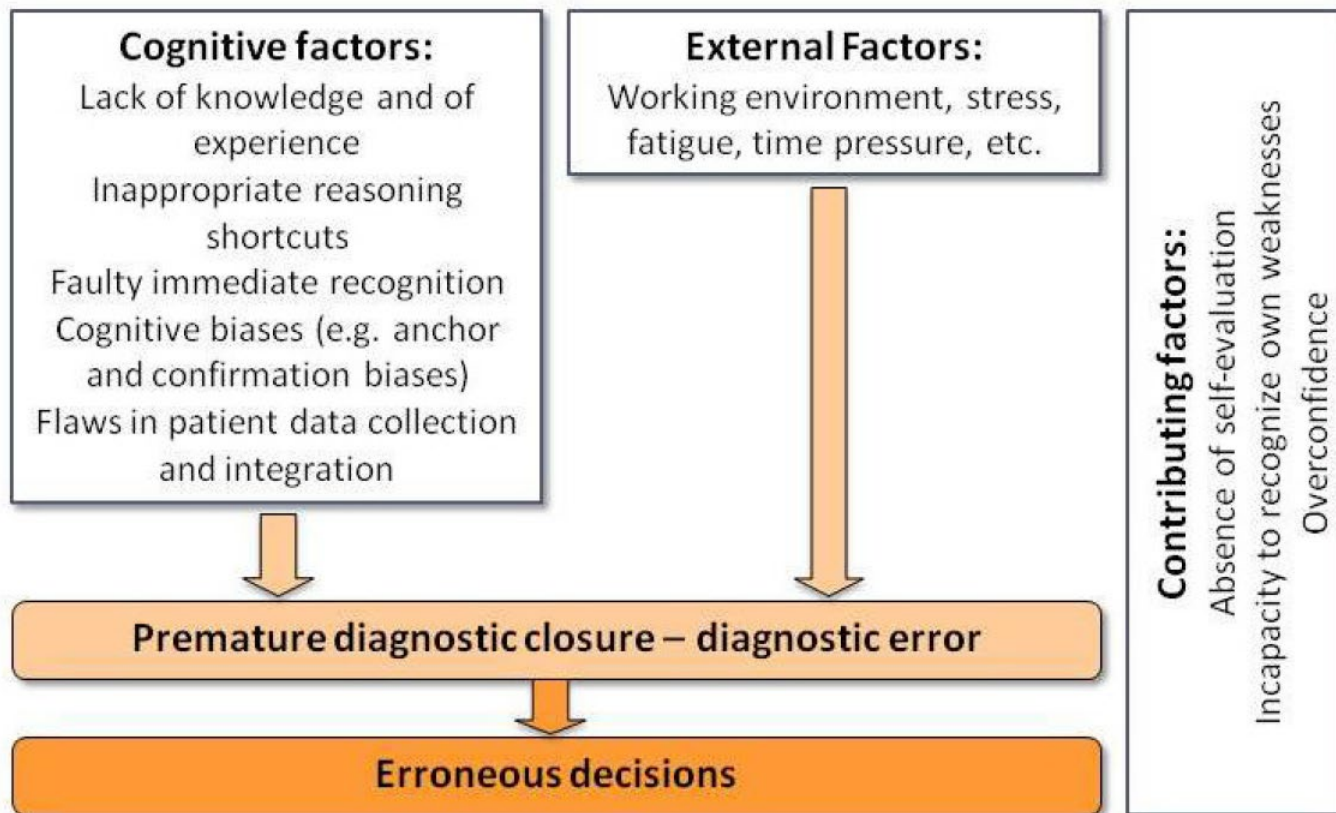
- Χρησιμοποιήσαμε το **representativeness/similarity heuristic**:
  - Λάβαμε υπόψη μόνο τα χαρακτηριστικά του Ξενοφώντα.
  - Αυτό εισήγαγε bias (προκατάληψη) και οδήγησε σε σφάλμα γιατί δεν εξετάσαμε τη σχετική συχνότητα των πιθανών επαγγελμάτων
- **Base rate neglect bias**: ο ιατρός κατά τη διαγνωστική του σκέψη δεν λαμβάνει υπόψη την συχνότητα του νοσήματος αλλά μόνο την κλινική εικόνα

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

Diagnostic errors and flaws in clinical reasoning

Heuristics

Biases

Errors

Biases (Προκαταλήψεις)

- Προκατάληψη είναι η τάση να ερμηνεύουμε ή να αξιολογούμε τα δεδομένα από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία.
- Κάποιος θεωρείται προκατειλημμένος όταν η κρίση του επηρεάζεται στο βαθμό που δεν μπορεί να θεωρηθεί **ουδέτερος** ή **αντικειμενικός** αλλά **υποκειμενικός**
- Στη στατιστική ο όρος **bias** αναφέρεται στις αδυναμίες στο σχεδιασμό ή την εκτέλεση των κλινικών μελετών ή στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους, οι οποίες επηρεάζουν **συστηματικά** το τελικό αποτέλεσμα.

Γνωσιακές προδιαθέσεις απόκρισης

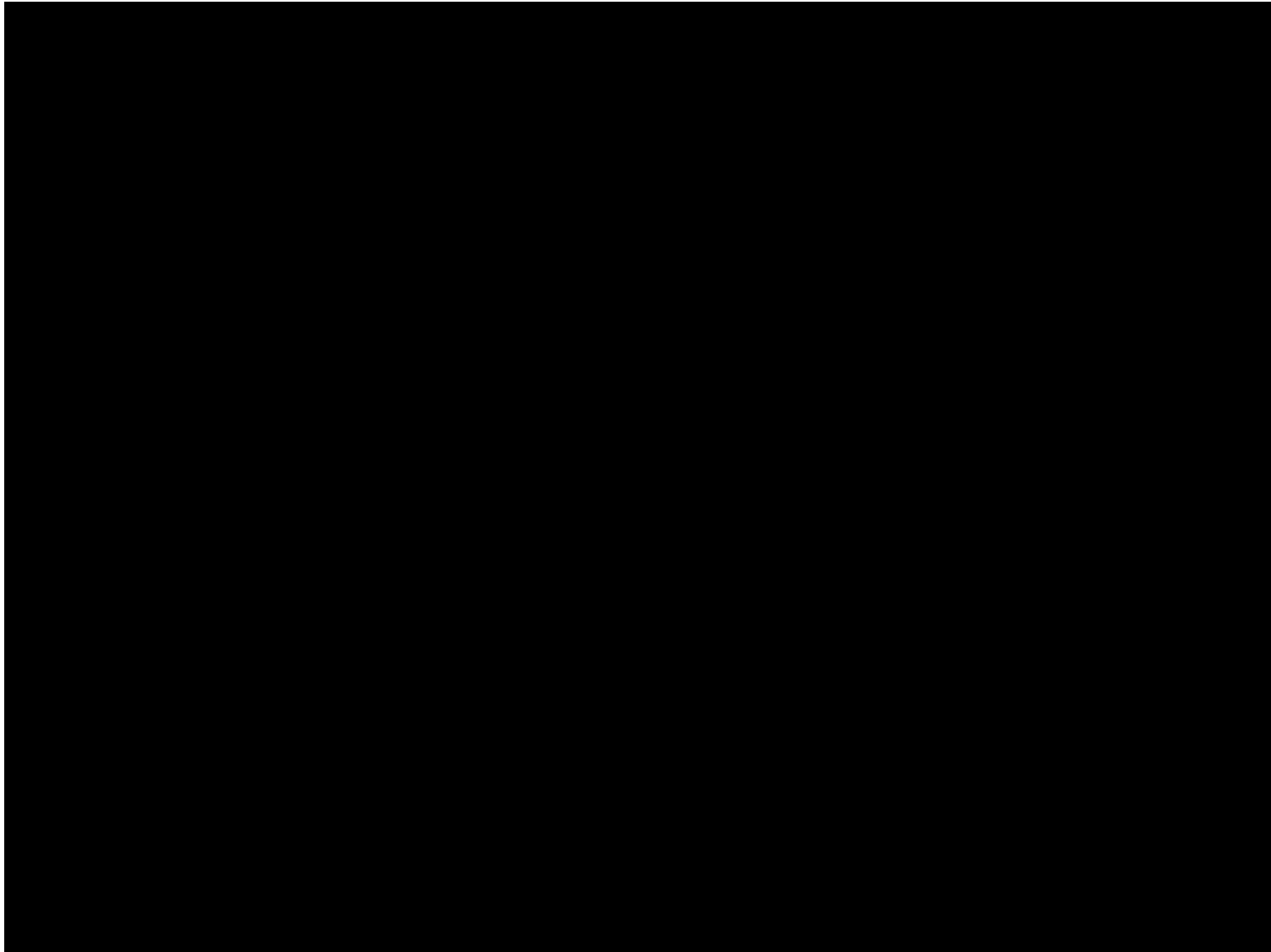

- Όταν οι κανόνες της ευρηματικής αποτυγχάνουν ή όταν υπάρχουν γνωσιακές προκαταλήψεις μπορεί να οδηγηθούμε σε γνωσιακά λάθη.
- Το σύνολο των παραγόντων που οδηγούν σε συγκεκριμένες, προβλέψιμες αποκρίσεις του ιατρού απέναντι σε μια κλινική κατάσταση ονομάζονται **«γνωσιακές προδιαθέσεις» (Cognitive dispositions to respond – CDRs)**

Γνωσιακές προδιαθέσεις απόκρισης

- **Anchoring:** η προδιάθεση να μην αλλάζει κανείς την αρχική του εντύπωση ακόμα και αφού λάβει επιπλέον πληροφορίες.
- **Availability bias:** η προδιάθεση να θεωρεί κανείς περισσότερο πιθανές τις διαγνώσεις που του έρχονται στο μυαλό ευκολότερα.
- **Base-rate neglect:** η προδιάθεση να αγνοεί κανείς την επίπτωση ενός πιθανού νοσήματος
- **Confirmation bias:** η προδιάθεση να αναζητά κανείς ενδείξεις για να υποστηρίξει μια διάγνωση παρά στοιχεία για να την απορρίψει, αν και τα τελευταία είναι περισσότερο ισχυρά.
- **Diagnosis momentum:** οι διαγνώσεις που τίθενται αρχικά σε ένα ασθενή τείνουν να «επικολλώνται» ισχυρότερα μέσω ενδιαμέσων (ασθενείς, παραϊατρικό προσωπικό, νοσηλευτές, γιατροί), μέχρι που θεωρείται η οριστική διάγνωση.
- **Outcome bias:** η προδιάθεση να αναζητά κανείς διαγνώσεις που θα οδηγήσουν σε καλές εκβάσεις.
- **Psych-out error:** Ασαφούς αιτιολογίας προβλήματα αποδίδονται σε ψυχικά νοσήματα ή παράγοντες
- **Premature closure:** Ολοκλήρωση της διαγνωστικής διαδικασίας ενώ η διάγνωση δεν έχει επιβεβαιωθεί επαρκώς – ευθύνεται για πολλά διαγνωστικά λάθη

Τα όρια της ανθρώπινης απόδοσης

- Ο ανθρώπινος εγκέφαλος για να εστιάσει κάπου αποκλείει οτιδήποτε του αποσπά την προσοχή
  - Μπορεί να αγνοεί το προφανές, αν αυτό είναι εκτός της εστίας της προσοχής του
- Ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει την τάση να «γεμίζει τα κενά»
  - Μπορεί να «βλέπει» μορφές που δεν υπάρχουν
  - Μπορεί να «βλέπει» αυτό που αναμένει να δει

Υπαρχει σωτηρία; Cognitive debiasing

Strategy	Mechanism / Action
Consider alternatives	Establish forced consideration of alternative possibilities e.g., the generation and working through of a differential diagnosis. Encourage routinely asking the question: What else might this be?
Meta-cognition	Train for a reflective approach to problem solving; stepping back from the immediate problem to examine and reflect on the thinking process
Decrease reliance on memory	Improve the accuracy of judgments through cognitive aids: mnemonics, clinical practice guidelines, algorithms, hand-held computers
Specific training	Identify specific flaws and biases in thinking and provide directed training to overcome them: e.g., instruction in fundamental rules of probability, distinguishing correlation from causation, basic Bayesian probability theory.
Develop insight / awareness	Provide detailed descriptions and thorough characterizations of known cognitive biases, together with multiple clinical examples illustrating their adverse effects on decision-making and diagnosis formulation

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΔΟΚΙΜΑΣΙΩΝ

Η χρήση των διαγνωστικών δοκιμασιών

■ Διάγνωση νόσου

- Διαγνωστικές δοκιμασίες υψηλής ευαισθησίας **αποκλείουν μια διάγνωση** όταν είναι αρνητικές (φυσιολογικές)
- Δοκιμασίες υψηλής ειδικότητας **αυξάνουν την πιθανότητα μιας διάγνωσης** όταν είναι θετικές αλλά δεν θέτουν τη διάγνωση

■ Χειρισμός ασθενούς

- Παρακολούθηση νόσου
- Ανίχνευση επιπλοκών θεραπείας
- Αξιολόγηση πρόγνωσης
- Αξιολόγηση ενός μη αναμενόμενου αποτελέσματος

■ Screening (Πληθυσμιακός έλεγχος)

Κλινικό πρόβλημα

- Γυναίκα ηλικίας 20 ετών προσέρχεται με άλγος στο δεξιό λαγόνιο βόθρο. Αντικειμενικά εμφανίζει ευαισθησία στην ψηλάφηση με παλίνδρομη ευαισθησία αλλά χωρίς σύσπαση.
- WBC=7.000/ μ L
- Η ευαισθησία της λευκοκυττάρωσης για τη διάγνωση της οξείας σκωληκοειδίτιδας είναι 70% και η ειδικότητά της είναι 35%
- Πόσο πιθανό είναι η ασθενής να έχει οξεία σκωληκοειδίτιδα;

Πόσο πιθανό είναι η ασθενής να έχει οξεία σκωληκοειδίτιδα;

1. 30%
2. 35%
3. 70%
4. 95%
5. Χρειαζόμαστε επιπλέον δεδομένα

Ποιο δεδομένο χρειαζόμαστε;

- Επίπτωση νοσήματος:
  - Ποια είναι η πιθανότητα οξείας σκωληκοειδίτιδας σε μια γυναίκα 20 ετών με άλγος στο δεξιό λαγόνιο βόθρο;

Χαρακτηριστικά διαγνωστικών δοκιμασιών

■ Ακρίβεια (Precision)

- Η διαγνωστική δοκιμασία δίνει το ίδιο αποτέλεσμα όταν επαναλαμβάνεται;
  - Intra-laboratory variation (intra-assay vs inter-assay variation)
  - Inter-laboratory variation

■ Αξιοπιστία (Accuracy)

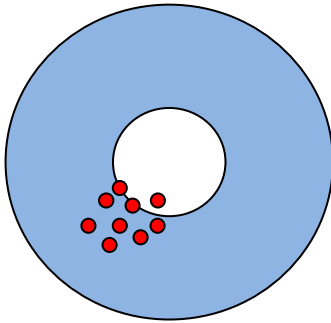
- Η διαγνωστική δοκιμασία μετράει ότι υποτίθεται ότι μετράει;

■ Διακριτική ικανότητα

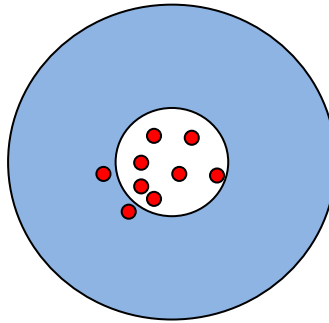
- Η διαγνωστική δοκιμασία μπορεί να διακρίνει το φυσιολογικό από το παθολογικό;

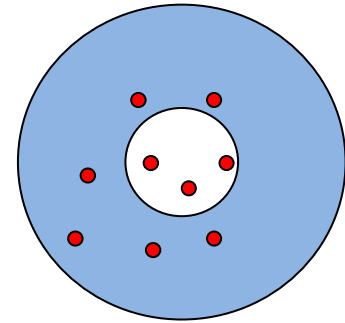
Ακρίβεια και αξιοπιστία

**Δοκιμασία
ακριβής αλλά
αναξιόπιστη**

**Δοκιμασία
ακριβής και
αξιόπιστη**

**Δοκιμασία
ανακριβής και
αναξιόπιστη**

Αξιολόγηση της ακρίβειας των διαγνωστικών δοκιμασιών

- Intra-assay variation: η διακύμανση των αποτελεσμάτων ενός δείγματος αν μετρηθεί πολλές φορές ταυτόχρονα.
- Inter-assay variation: η διακύμανση των αποτελεσμάτων ενός δείγματος αν μετρηθεί πολλές φορές διαδοχικά.
- Εκφράζονται με τον συντελεστή διακύμανσης (coefficient of variation)

$$\mathbf{CV=SD/mean (\%)}$$

Αξιολόγηση της αξιοπιστίας των διαγνωστικών δοκιμασιών

- Ευαισθησία (S_n)
- Ειδικότητα (S_p)
- Θετική και αρνητική προγνωστική αξία
  - PPV, NPV
- Λόγος πιθανοφάνειας (Likelihood ratio) για θετικό και αρνητικό αποτέλεσμα
  - LR(+), LR(-)

Χαρακτηριστικά διαγνωστικών δοκιμασιών

		Νόσος		
Δοκιμασία	Ναι	Όχι		
Θετική	Αληθώς θετικά	Ψευδώς θετικά		Σύνολο θετικών
Αρνητική	Ψευδώς αρνητικά	Αληθώς αρνητικά		Σύνολο αρνητικών
	Σύνολο νοσούντων	Σύνολο υγιών		

- ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ: αληθώς θετικά / σύνολο νοσούντων
  - **Πόσοι από όσους νοσούν έχουν θετική δοκιμασία;**
- ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: αληθώς αρνητικά / σύνολο υγιών
  - **Πόσοι από τους υγιείς έχουν αρνητική δοκιμασία;**

Είναι χρήσιμες η ευαισθησία και η ειδικότητα;

- Η ευαισθησία και η ειδικότητα είναι οι παράμετροι που χρησιμοποιούνται συχνότερα.
- Γενικά θεωρείται ότι:
  - Αρνητικό αποτέλεσμα σε δοκιμασίες με υψηλή ευαισθησία αποκλείει μια διάγνωση
    - **Sn-N-out: High Sensitivity/ Negative test /Diagnosis Out**
  - Θετικό αποτέλεσμα σε δοκιμασίες με υψηλή ειδικότητα επιβεβαιώνει μια διάγνωση
    - **Sp-P-in: High Specificity/ Positive test/ Diagnosis In**

Είναι χρήσιμες η ευαισθησία και η ειδικότητα;

- Η ευαισθησία και η ειδικότητα προσδιορίζουν την πιθανότητα θετικής διαγνωστικής δοκιμασίας AN ο εξεταζόμενος έχει τη νόσο (ευαισθησία) ή AN ο εξεταζόμενος δεν έχει τη νόσο (1-ειδικότητα).
- Κατά τη διαγνωστική διαδικασία όμως αυτό που θέλουμε να γνωρίζουμε είναι η πιθανότητα ύπαρξης της νόσου όταν η διαγνωστική δοκιμασία είναι θετική ή αρνητική (θετική ή αρνητική προγνωστική αξία).

Χαρακτηριστικά διαγνωστικών δοκιμασιών

	Νόσος		
Δοκιμασία	Ναι	Όχι	
Θετική	Αληθώς θετικά	Ψευδώς θετικά	Σύνολο θετικών
Αρνητική	Ψευδώς αρνητικά	Αληθώς αρνητικά	Σύνολο αρνητικών
	Σύνολο νοσούντων	Σύνολο υγιών	

- ΘΕΤΙΚΗ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ: αληθώς θετικά / σύνολο θετικών
  - **Πόσοι από αυτούς με θετική δοκιμασία νοσούν;**
- ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ: αληθώς αρνητικά / σύνολο αρνητικών
  - **Πόσοι από αυτούς με αρνητική δοκιμασία είναι υγείς;**

Ερώτημα

- Ένας ασθενής με κοιλιακό άλγος υποβάλλεται σε CT κοιλίας η οποία είναι συμβατή με οξεία σκωληκοειδίτιδα.
- Η CT κοιλίας έχει ευαισθησία 70% και ειδικότητα 88% για τη διάγνωση της οξείας σκωληκοειδίτιδας.
- Ποια είναι η πιθανότητα ο ασθενής αυτός να έχει οξεία σκωληκοειδίτιδα;

Περίπτωση Α

	Οξεία σκωληκοειδίτιδα		
CT κοιλίας	Ναι	Όχι	
Θετική	70	100	170
Αρνητική	30	800	830
	100	900	1000

- Ευαισθησία= $70/100=70\%$
- Ειδικότητα= $800/900=88\%$
- **Θετική προγνωστική αξία= $70/170=41\%$**
- Αρνητική προγνωστική αξία= $800/830=96\%$

Περίπτωση Β

	Οξεία σκωληκοειδίτιδα		
CT κοιλίας	Ναι	Όχι	
Θετική	7	50	57
Αρνητική	3	400	403
	10	450	460

- Ευαισθησία= $7/10=70\%$
- Ειδικότητα= $400/450=88\%$
- **Θετική προγνωστική αξία= $7/57=12\%$**
- Αρνητική προγνωστική αξία= $400/403=99\%$

Ποιά η διαφορά μεταξύ των δύο περιπτώσεων

- Και στις δύο περιπτώσεις η διαγνωστική δοκιμασία έχει την ίδια ευαισθησία και ειδικότητα
- Όμως η θετική και αρνητική προγνωστική αξία διαφέρουν δραματικά
- Αυτό οφείλεται στο ότι στην πρώτη περίπτωση το **10% (100/1000)** των εξεταζομένων είχαν τη νόσο ενώ στη δεύτερη μόνο **2,2% (10/460)** είχαν τη νόσο.
- **Η θετική και η αρνητική προγνωστική αξία μιας διαγνωστικής δοκιμασίας εξαρτώνται από την επίπτωση της νόσου στον πληθυσμό που εξετάζουμε!**

Ο ρόλος του γιατρού

- Ο γιατρός που παραγγέλλει μια διαγνωστική εξέταση επιλέγει τον πληθυσμό τον οποίο εξετάζει:
  - Αν εφαρμόζει «χαλαρά» κριτήρια παραγγελίας της εξέτασης τότε ο πληθυσμός του θα έχει χαμηλή επίπτωση της αναζητούμενης νόσου επομένως η εξέταση θα έχει χαμηλή θετική προγνωστική αξία
  - Αν εφαρμόζει «αυστηρά» κριτήρια παραγγελίας θα συμβαίνει το αντίθετο
- Περίπτωση Α: Ο γιατρός ζητούσε CT κοιλίας σε ασθενείς με κοιλιακό άλγος, ευαισθησία στο δεξιό λαγόνιο βόθρο και λευκοκυττάρωση.
  - Επίπτωση σκωληκοειδίτιδας $100/1000=10\%$
- Περίπτωση Β: Ο γιατρός ζητούσε CT κοιλίας σε ασθενείς με κοιλιακό άλγος και ευαισθησία στο δεξιό λαγόνιο βόθρο ακόμα και χωρίς λευκοκυττάρωση.
  - Επίπτωση σκωληκοειδίτιδας $10/460=2\%$

Σε ένα βαθμό ο γιατρός «καθορίζει» την επίπτωση της νόσου αφού καθορίζει το μέγεθος του πληθυσμού που θα εξεταστεί για μια πιθανή διάγνωση

Η σημασία της κλινικής εικόνας

- Τα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά του ασθενούς (φύλο, ηλικία) και η κλινική εικόνα (ιστορικό, φυσική εξέταση, απλές διαγνωστικές δοκιμασίες) είναι τα κυριότερα στοιχεία για τη διάγνωση
  - Καθορίζουν την κλινική πιθανότητα του νοσήματος (Pre-test probability)
  - Καθορίζουν την επιλογή των διαγνωστικών δοκιμασιών.
- Οι διαγνωστικές εξετάσεις από μόνες τους δεν θέτουν ούτε αποκλείουν τη διάγνωση.
  - Σπάνια μια διαγνωστική εξέταση μπορεί να θέσει τη διάγνωση από μόνη της (χωρίς την ύπαρξη συμβατής κλινικής εικόνας).
- **Οι διαγνωστικές εξετάσεις τροποποιούν (αυξάνουν ή μειώνουν) τις κλινικές πιθανότητες για κάθε διάγνωση.**
  - Post-test probability

Το παράδειγμα της πνευμονικής εμβολής

- Η κλινική πιθανότητα (pre-test probability) πνευμονικής εμβολής καθορίζεται με βάση επικυρωμένους κανόνες κλινικής πρόβλεψης (Clinical prediction rules) πχ Wells score, Modified Wells score, ή Modified Geneva score
- Σε ασθενείς χαμηλής/ενδιάμεσης κλινικής πιθανότητας η ανεύρεση φυσιολογικής τιμής D-dimers ΑΠΟΚΛΕΙΕΙ τη διάγνωση της πνευμονικής εμβολής
- Σε ασθενείς υψηλής κλινικής πιθανότητας η ανεύρεση φυσιολογικής τιμής D-dimers ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΕΙ τη διάγνωση της πνευμονικής εμβολής
  - Σε ασθενείς υψηλής κλινικής πιθανότητας η ενδεικνυόμενη εξέταση είναι η CT αγγειογραφία των πνευμονικών αρτηριών (CTPA)

Suspected PE without shock or hypotension

Assess clinical probability of PE

Clinical judgment or prediction rule^a

Low/intermediate clinical probability
or PE unlikely

D-dimer

negative

positive

CT angiography

no PE

PE confirmed^c

No treatment^b

Treatment^b

High clinical probability
or PE likely

CT angiography

no PE

PE confirmed^c

No treatment^b
or investigate further^d

Treatment^b

Θεώρημα του Bayes

Positive
predictive
value

Sensitivity

$$P(D+/ T+) = \frac{P(D+) P(T+/ D+)}{P(D+) P(T+/ D+) + P(D-) P(T+/ D-)}$$

Sensitivity

1-Specificity

$P(D+/-)$ = prevalence or pre-test probability of disease/no disease
 $P(T+)$ = prevalence of positive test

Post-test odds = (pre-test odds) x (likelihood ratio)

Η τελική πιθανότητα μιας διάγνωσης εξαρτάται από την κλινική πιθανότητα (pre-test probability) και το αποτέλεσμα της διαγνωστικής δοκιμασίας

$LR+ = \text{sensitivity} / (1-\text{specificity})$, $LR- = (1-\text{sensitivity}) / \text{specificity}$

Λόγος πιθανοφάνειας (Likelihood ratio)

- LR(+): πιθανότητα θετικού αποτελέσματος σε νοσούντες/
πιθανότητα θετικού αποτελέσματος σε μη νοσούντες
  - $LR(+)=\text{ευαισθησία}/1-\text{ειδικότητα}$
- LR(-): πιθανότητα αρνητικού αποτελέσματος σε νοσούντες/
πιθανότητα αρνητικού αποτελέσματος σε μη νοσούντες
  - $LR(-)=1-\text{ευαισθησία}/\text{ειδικότητα}$
- **Post-test odds=(pre-test odds) x (likelihood ratio +/-)**

HORSE RACING
NATION

Belmont Stakes 2017

Post Positions & Current Odds

BELMONT
STAKES
RACING FESTIVAL
MAY 6 10, 2017

PP	Horse	Odds	Jockey	Trainer
1	Twisted Tom	7-1	Javier Castellano	Chad Brown
2	Tapwrit	5-1	Jose Ortiz	Todd Pletcher
3	Gormley	8-1	Victor Espinoza	John Shirreffs
4	J Boys Echo	10-1	Robby Albarado	Dale Romans
5	Hollywood Handsome	18-1	Florent Geroux	Dallas Stewart
6	Lookin At Lee	5-1	Irad Ortiz, Jr.	Steve Asmussen
7	Irish War Cry	7-2	Rajiv Maragh	Graham Motion
8	Senior Investment	7-1	Channing Hill	Kenny McPeck
9	Meantime	14-1	Mike Smith	Brian Lynch
10	Multiplier	15-1	Joel Rosario	Brendan Walsh
11	Epicharis	SCR	Christophe Lemaire	Kiyoshi Hagiwara
12	Patch	11-1	John Velazquez	Todd Pletcher

Odds and probabilities

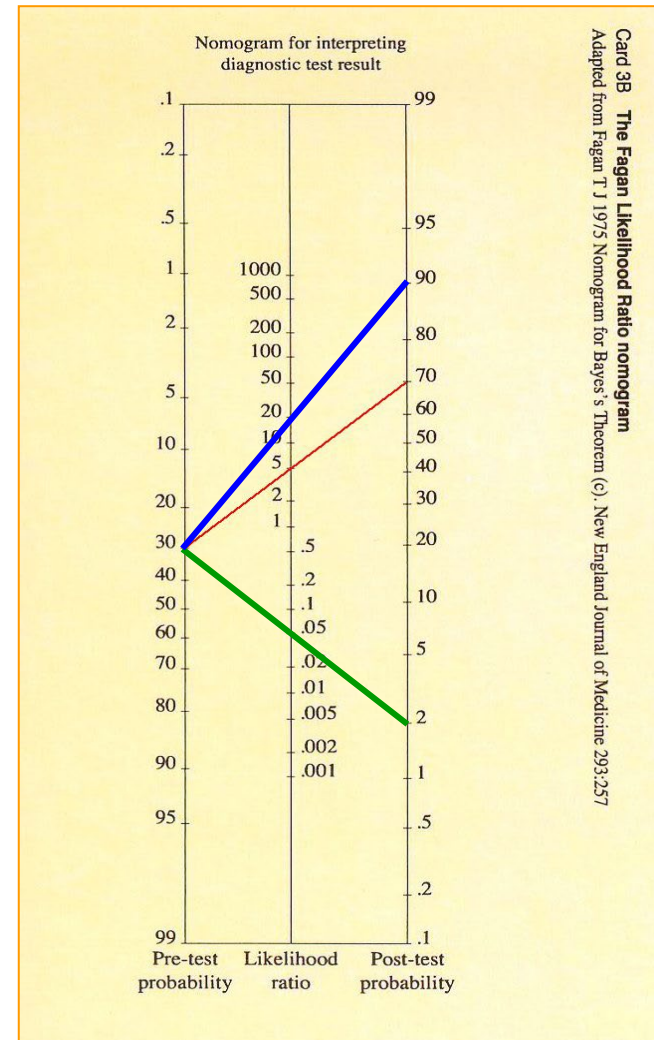

- Odds: ο λόγος της πιθανότητας να συμβεί ένα γεγονός (α) προς την πιθανότητα να μην συμβεί (β).
  - π.χ. $\alpha:\beta = 75\%:25\% = 3:1$
- Μετατροπή odds σε πιθανότητα (π)
  - $\pi = \alpha:\alpha+\beta$
  - Αν odds 9:1 τότε $\pi=9:9+1=9:10=0,9$ (90%)
- Μετατροπή πιθανότητας σε odds
  - $\text{Odds}=\pi:(100-\pi)$
  - Αν πιθανότητα 65% τότε $\text{odds}= 65/35=13/7$

Η σημασία του LR

Ο συνδυασμός της κλινικής πιθανότητας νόσου (pre-test probability) σε συνδυασμό με το LR (+/-) της διαγνωστικής δοκιμασίας καθορίζει την «τελική» πιθανότητα νόσου (post-test probability)

Pre-test probability	LR	Post-test probability
30%	5	70%
30%	20	90%
30%	0,05	2%

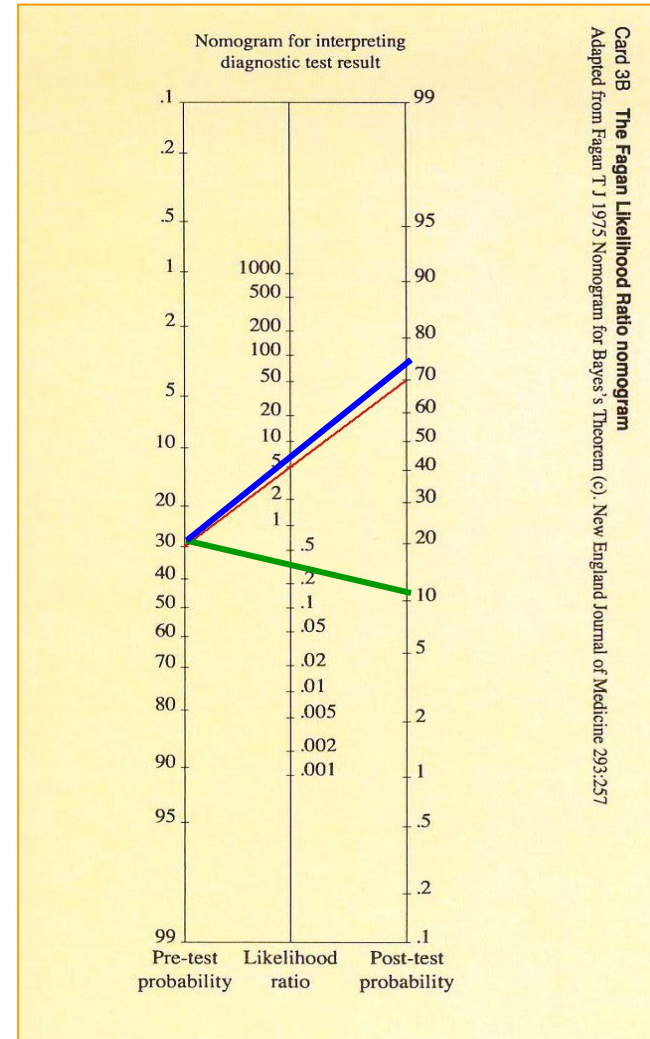

Η σημασία του LR

LR(+) της CT κοιλίας για τη διάγνωση της οξείας σκωληκοειδίτιδας = $0.7 / (1-0,88) = 5,8$

LR(-) της CT κοιλίας για τη διάγνωση της οξείας σκωληκοειδίτιδας = $0.3 / 0,88=0,34$

Pre-test probability	LR	Post-test probability
30%	5,8	75%
30%	0,34	10%

Βασικές αρχές παραγγελίας και ερμηνείας διαγνωστικών δοκιμασιών

- Η ερμηνεία των διαγνωστικών δοκιμασιών εξαρτάται από τα ήδη γνωστά στοιχεία για τον ασθενή (pre-test probabilities)
  - Δεν υπάρχει τέλεια διαγνωστική δοκιμασία
- Οι κλινικοί γιατροί πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τη διαγνωστική απόδοση των δοκιμασιών που χρησιμοποιούν
- Οι διαγνωστικές δοκιμασίες πρέπει να παραγγέλλονται αν υπάρχει λογική πιθανότητα το αποτέλεσμα τους να επηρεάσει τη διαχείριση του ασθενούς

Βασικές αρχές παραγγελίας και ερμηνείας διαγνωστικών δοκιμασιών

- Δεν πρέπει να παραγγέλλονται δύο διαγνωστικές δοκιμασίες που παρέχουν παρόμοιες πληροφορίες
- Όταν πρέπει να επιλέξουμε μεταξύ δύο δοκιμασιών που παρέχουν παρόμοιες πληροφορίες επιλέγουμε εκείνη που έχει το μικρότερο κόστος ή είναι λιγότερο δυσάρεστη για τον ασθενή
- Οι κλινικοί γιατροί πρέπει να αναζητούν όλες τις πληροφορίες σχετικά με το αποτέλεσμα μιας διαγνωστικής δοκιμασίας και όχι μόνο το θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα

Συμπέρασμα !

- Πριν παραγγείλετε μια διαγνωστική δοκιμασία εξετάστε ποιες θα είναι οι ενέργειές σας στην περίπτωση που η εξέταση είναι θετική και στην περίπτωση που είναι αρνητική
- Αν οι ενέργειές σας είναι ίδιες και στις δύο περιπτώσεις τότε η εξέταση δεν χρειάζεται!

ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Είναι η ιατρική επιστήμη;

- Η επιστήμη με την κλασσική έννοια χαρακτηρίζεται από αναπαραγωγικότητα και ακρίβεια.
- Η σύγχρονη ιατρική έχει επιστημονική βάση (βασικές επιστήμες) και χρησιμοποιεί επιστημονικές ερευνητικές μεθόδους.
- Η ουσία όμως της ιατρικής είναι η άσκησή της: η φροντίδα του ασθενούς.
  - Η φροντίδα του ασθενούς είναι γεμάτη απρόοπτα
- Οι γιατροί συνεχώς λαμβάνουν αποφάσεις σε ένα καθεστώς αναπόφευκτης αβεβαιότητας.
  - Ασθενείς με την ίδια διάγνωση διαφέρουν απρόβλεπτα.
- ***Η επιστημονική πληροφορία μειώνει αλλά δεν εξαλείφει την αβεβαιότητα.***

Τι σημαίνει «κλινική κρίση»;

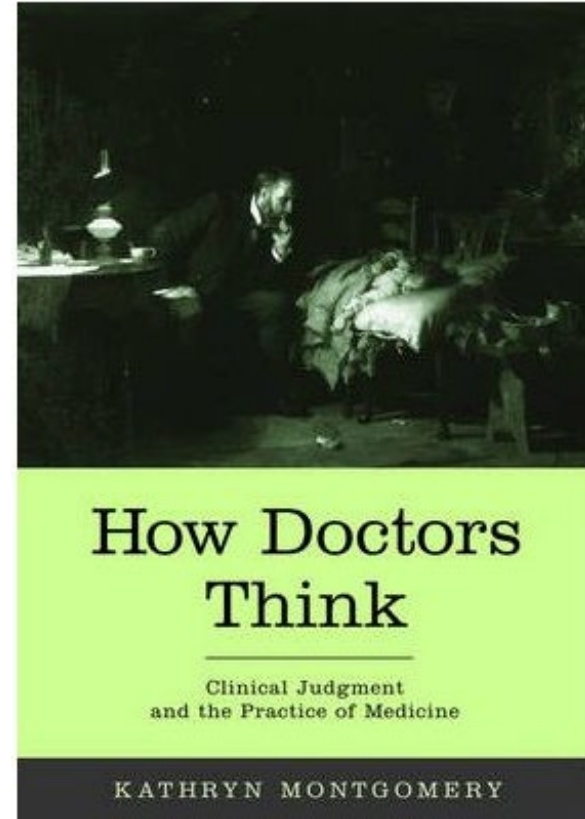

- Η φροντίδα του ασθενούς απαιτεί **πρακτική λογική**, την –κατά Αριστοτέλη- **«φρόνηση»**:
  - Ευέλικτη, ερμηνευτική ικανότητα που δίνει τη δυνατότητα να ακολουθήσει κανείς την καλύτερη επιλογή όταν η γνώση είναι «έμμεση».
  - Διαφορετική από την «σοφία» και την «επιστήμη»
- **Κλινική κρίση** είναι η ερμηνευτική ικανότητα που δίνει τη δυνατότητα στον κλινικό γιατρό να επιλέξει την καλύτερη ενέργεια για ένα συγκεκριμένο ασθενή, βασιζόμενος σε ένα επιστημονικό γνωσιακό υπόβαθρο.

Τι είναι ιατρική λοιπόν;

Η ιατρική δεν είναι επιστήμη
ούτε τεχνική ικανότητα αλλά
η ικανότητα να ανακαλύπτει
κανείς πως **γενικοί κανόνες** –
επιστημονικές αρχές,
κλινικές κατευθυντήριες
οδηγίες- εφαρμόζονται σε
ένα **συγκεκριμένο ασθενή**.

Βιβλιογραφία

- ABC of clinical reasoning, BMJ Books 2017
- Improving diagnosis in healthcare, Institute of Medicine, 2015
- Teaching Clinical Reasoning, American College of Physicians, 2015.
- Learning Clinical Reasoning 2nd Ed, LWW, 2009
- Rational Diagnosis and Treatment: Evidence-Based Clinical Decision-Making, 4th Ed, Wiley 2007
- Clinical thinking, BMJ Books, 2006
- Diagnostic strategies for common medical problems, American College of Physicians, 2001
- How doctors think, Oxford University Press, 2005

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!